

Teatteri veti Mikkeliin

RISTON

KULTTUURIVINKIT

Risto Kolanen tutustui Työväen Näyttämöpäivien esityksiin. Esiintyjien joukossa oli sekä tuntemattomia teattereita ja ryhmiä että tunnetumpia.

44. Työväen Näyttämöpäivät Mikkeliissä 24.–26.1.2020 olivat hyvin onnistuneet. Väkeä oli paljon ja monet esitykset pitkään loppuunmyytyjä. Ehkä suurkuluttaja saattoi väsyä aika pitkiin esityksiin ja siirtymiin. Paikkoina olivat tutusti Mikkelin teatteri keskuspaikka, Kulttuuritalo Tempio eli ex-työväentalo, Teatteriravintola Ilo, Musiikkiopisto ja Vanha Sotku eli entinen sotilaskoti, joka toimii nykyään Kansalaisopistona.

Elina Kilkku on TNP 2020 -valitsijana tehnyt hyvän työn kaivaessaan mukaan aiemmin tuntemattomia teattereita ja ryhmiä. Valitsijan tehtävä on edellisen vuoden aikana kiertää teattereita ja esityksiä, joista hänen mielestään parhaat ja sopivat tulevat Mikkeliin. Monipuolinen raati katsoo esityksiä pieninä ryhminä ja arvioi niitä yhdessä. Näyttelijä **Tanjalotta Räikkä** istui vieressäni perjantain pääesityksessä ja kirjoitti pimeässä salissa ylös ajatuksiaan näkemästään. Piti istua ihan hiirenhiljaa vieressä...

Näin viisi erinomaista esitystä ja yhden, josta ei ole paljon lapsille kerrottavaa. En halua lytätä harrastajateatteria. Kaikista ei ollut esitettä, verkkosivu ei aina kerro näyttelijöitä. Eikö harrastajateatterin näyttelijällä ole niin väliä...?

Yleisö äänesti parhaaksi esitykseksi Tikkurilan teatterin *Niskavuoren naiset*, joka menee vielä 7.–8.2.2020 Vernissassa. Teatteri voitti myös 2018 saman tittelin.

KLASSIKKO MUUNTUU KLOVNERIAKSI

Myrsky, Shakespearen klassikko, aloitti minulla katselukokemuksen. Hienon karnevalistisen klovnerian ovat Jyväskylän ylioppilasteatterin innostuneet ja lahjakkaat näyttelijät tehneet **Erika Hastin**, jälleen kuten monesti aiemminkin, ohjauksessa. Yleensä *Myrsky* tehdään vakavana tragediana tai ainakin tragikomediana. Tässä esiintyjillä on klovnin punanenä.

Milanon herttua Prospero syrjäytetään hänen veljensä Antonion ja Napolin kuninkaan Alonson toimesta. Hän pelastautuu saarelle tyttärensä Mirandan kanssa. Prospero järjestää pettureille uuden myrskyn ja laiva uppoaa samalle saarelle. Herttua, jota esittää mainio **Taru Norrena**, juonii Milanon ja Napolin hoviväen ansaan veikeän, sukupuolettoman Arielin ansiosta. Häntä esittää **Patrik Behm** sopivan häilyvänä hahmona.

Söpöilevä Miranda, **Wilma Mäkinen**, ja Ferdinand, liikunnallinen **Julius Vähänen**, rakastuvat. Prosperon orja Calibanin esittäjä **Visa Niemelä** on valtavan taitava voimistelija ja akrobaatti, joka vie monet kohtaukset tempuillaan. Mukaan saadaan savolaismummojakin ihan sillä tutulla kielellä.

Shakespearen teksti on ajatonta: näytelmä oli hänen viimeisimpiä. Hastin *Myrsky* on lapsenomainen, veikeä esitys, joka pyytää katsojaa rakastamaan itseään ja lupaa vastarakkautta. Sen me saamme.

BALLADI SANAN JA VEREN ANSOISTA

Kuka perustaa **Laura Pyrhönen** -faniklubin? **Eeva-Liisa Mannerin** *Poltetun oranssin* pääosan Marinana nuori nainen laulaa, tanssii ja näyttelee vetoavasti: hänen puheestaan saa hyvin selvää ja ilmeitä löytyy kauniilta kasvoilta.

Mikko Kaikkosen sujuvasti soljuva, luonnettaan ja tyyliään puoliaikojen välillä vaihtava ohjaus draamallistaa hienosti Mannerin tekstiä, jonka alaotsake on *balladi sanan ja veren ansoista*. Manner tunnetaan runoistaan: näytelmä on jäänyt varjoon. Jonnekin 1900-luvun alkuun sijoittuva tarina kertoo Riekkosen karvariperheen työstä saa "hybridimäisen avaruusajallisen" sovituksen.

Turun ylioppilasteatterin 60v-juhlaesitys on **Ismo Laakson** läpisäveltämä ja hyvin poikkeuksellisesti näytelmässä on lähes koko ajan kahdeksan "tilaolentoa", jotka tanssivat dramaturgian ja musiikin rytmiin, naisia punaisissa vaatteissa. **Jussi Virtanen** tekee vahvaa auktoriteettia hehkuvan suorituksen sairaalan tohtorina, johon Marina rakastuu hoidon aikana. Perjantain avausilta kuului ylioppilasteattereille. Jyväskylän karnevalistinen *Myrsky*-klovneria sai rinnalleen, oikeastaan edelleen Turun YT:n *Poltetun oranssin*. Olisin allekirjoittanut siitä parhaan esityksen paperin laatikkoon, mutta ne olivat loppu.

KAAOS VALLOITTI PÄÄMAJAKAUPUNGIN

Mika Myllyahon usein sovitettu näytelmä on *Kaaos*. Näin sen Teatteri Kultsalla vuosi pari sitten. Nutturlan Makasiiniteatteri Nousiaisista, Turun läheltä, on minulle ihan uusi harrastajateatteri, joka on toiminut jo 20 vuotta.

Laura Hurme ohjaa raikkaan monipuolisen, hauskan ja vereslihalla välillä käyvän tulkinnan. *Kaaos* on viiltävä komedia naisista nyky maailmassa. Sofia on herkkävireinen, nopeasti jännittyvä opettaja, jonka koulua ollaan lakkauttamassa. Sofia saa puhua vuosijuhlassa, mutta häneltä kielletään ikävä aihe.

Terapeutti Julia rakastuu potilaaseensa ja tekee vääriä valintoja. Emmi on pragmaattinen toimittaja, joka on keskellä huoltajuustaistelua, jossa ei auta päihteiden yhteiskäyttö ja tappelu baarissa. Kaikki ovat pian työttömiä. Vankilaankin joudutaan yhdessä.

Tarina kertoo naisten ongelmista arjen ja työn yhdistämisessä. Heillä on vain toisensa, joihin tukeutua. Koolla ollaan baareissa ja kahviloissa hieman kuin amerikkalaisissa ihmissuhdesarjoissa a la "Sex in the City".

Näyttelijät, joiden nimeä ei kerrota, ovat tavattoman monipuolisia, useisiin eri rooleihin ja tyypeihin sulautuvina. Aivan vallaton on Emmi esittäjä, jonka osavalikoima on runsain.

AATE VAI PERHE?

– Elämä ei voi pysähtyä, sen täytyy vapaasti päästä kulkemaan eteenpäin, poika Jussi Valtari lausuu vahvan perhedraaman lopulla.

Minna Canthin *Papin perheessä* kuvataan suomalaisen perheen elämää 1800-luvun lopulla. Pastori-isällä on tarkat suunnitelmat lastensa Jussin, Hannan ja Maijun varalle ja koko perhe joutuu törmäyskurssille, kun lapset haaveilevatkin aivan toisenlaisesta tulevaisuudesta. Kumpi lopulta painaa vaakakupissa enemmän, aate vai perhe, esitys kysyy?

Näytelmä on vahvasti omakohtainen kirjailijalle. Hänellä oli seitsemän lasta, joista kolme juuri samannimisiä. Omat vanhemmat vastustivat Minna Canthin koulunkäyntiä, kuten näytelmässä isä lopettaa Hannan jatkokoulunkäynnin. Canth kirjoitti **Kaarlo Bergbomille** Suomalaiseen teatteriin, kuten Maiju tekee näytelmässä. Ja se tuottaa tuloksen!

Koskettava klassikkoteos yllättää ajankohtaisuudellaan nykyajan ja sen ajatuksia herättävä näytelmäteksti mahdollistaa katsojalle niin jännityksen kuin ilon hetkiä. Canthin juhluvoden (2019) kunniaksi teos saa nuorekkaan ja nykypäivän sovituksen. Valtarin perheen tiukka kuri, pysähtynyt tunnelma ja vanhoilliset periaatteet kohtaavat itsenäistymisen tarpeen, tanssin riemun ja villin vapaudenkaipuun.

Lopulta pastori Henrik Valtari nöyrytyy, kun koko perhe on vastapuolella ja Maiju menestyy teatterin lavalla. Hän muistuttaa sellaista skandinaavista autoritaarista vallankäyttäjää, jota esimerkiksi **Ingmar Bergman** kuvaa monissa elokuvissaan ja näytelmissään.

Erytyskiitoksen ansaitsee kauniin yksinkertainen ja ajatuksia synnyttävä lavastus **Alina Kilpisen** ohjauksessa turkulaiselle Jo-Jo Teatterille. Perinteinen epookkilavastus rikotaan. Pastorin perheen koti muistuttaa kirkkosalia alttareineen. Kolkko, liturginen vihreä seinämä saa vastapainoksi elävää puupintaa ja kasveista muistuttamaan elämän eteenpäinmenoa. Puinen koroke edustaa sekä asuntoa hallitsevaa suurta ristiä että haaveiden näyttämöä, jossa Maiju tanssii ystäviensä ja palvelijan kanssa.

Ja millainen Maiju karkaa teatteriin! **Fiona Syrén** on koko näyttämön keskipiste. Olen nähnyt monta Papin perhettä, jossa poika Jussi on vastapooli Henrik-isälle.

MONOLOGEJA AJATUKSELLA

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun opiskelijoiden **Monologit 1 ja 2** hurmasivat yleisön Teatteriravintola ILO:n intiimissä tilassa. Harvoin katsomossa aistii niin tarkkaavaista kuuntelua: opiskelijat tulivat lähelle ja osasivat vuorovaikutteisen monologin taiat. Monologiin ohjauksesta vastasivat opettajat **Elina Knihtilä** ja **Pihla Palteisto**.

Suomen teatterilla ei ole hätäpäivääkään, kun näin upeita nuoria on kasvamassa teatterin ammattilaisiksi. Monologit olivat kutsuesityksiä, jotka eivät ottaneet osaa näytelmien yleisöraatiin. Sekin on avaus TNP-tapahtumaan.

14 näyttelijäopiskelijaa esitti 14 monologia, jotka opiskelijat itse olivat valinneet kotimaisista kirjailijoista. Mukana oli sovituksia muun muassa teksteistä **Tove Jansson**, *Muumilaakson marraskuu*, **Hanna-Riikka Kuisma**, *Kerrostalo*, **Aino Vähäpesola**, *Onnenkissa*, **Pauliina Rauhala**, *Taivaslaulu*, **Hannu Salama**, *Juhannustanssit*, **Antti Holma**, *Järjestäjä*, **Märta Tikkanen**, *Miestä ei voi raiskata*. Esitykset olivat elämänkirjoa täynnä ja valittu monesta inhimillisestä näkökulmasta.

Vähäpesolan *Onnenkissa* (2019) on feministinen esikoisromaani yhteiskunnan epäkohdista ja myös **Edith Södergranista**. Rauhalan *Taivaslaulu kuvaa*, miten miehen ja naisen valinnanmahdollisuudet ovat epäsuhtaisia. Lestadiolaisperheen äidin tarina kertoo aina raskaana olost ja pelosta. On koettava uskallus epäillä ja kyseenalaistaa yhteisön sääntöjä. Tämä on myös keino selviytyä ja antaa itselle omia ajatuksia ankarassa elämässä. Tikkasen *Miestä ei voi raiskata* -teos aiheutti vuonna 1975 suuren kohun – eihän nainen voi suorittaa tätä rikosta? Se on miesten etuoikeus. **Jörn Donner** ohjasi aiheesta elokuvan vuonna 1978. *Järjestäjä* on Holman esikoisromaani (2014). Monologissa kirjan päähenkilö Tarmo lähestyy ihastustaan Danielia, joka osoittautuu väkivaltaiseksi.

Tove Janssonin *Muumilaakson marraskuu* koskettaa luontoa, merta ja purjehdusta, monologitarinan pääteema on silti yksinäisyys ja surumielisyys.

– Päivät menivät menojaan. Satoi yhtenä, ei yhtenäkään syksynä ollut satanut niin kovasti. Homsu piti tervan tuoksusta ja oli hyvin tarkka siitä, että hänen asunnossaan tuoksui hyvältä. Vain kerran vuodessa, joskus kevätpuolella, joku nosti veneen peiton syrjään, tervasi veneen ja

tilkitsi pahimmat halkeamat. Yksinäisyyden voittaa meri ja purjehdus.

REHUN KULTTUURIHISTORIAA SADUNOMAISELLA MAUSTEELLA

Rehu-Virtanen on Vantaan Näyttämön kantaesitys Navethalia-näyttämöllä kesällä 2019. Käsikirjoituksesta ja ohjauksesta vastaa **Juha Hurme**, sävellyksistä **Tuija Rantalainen**. Laulut ovat esityksen parasta antia.

Vantaan Näyttämön esitys niittää yhteen kemian nobelisti **A.I. Virtasen** rehukokeet, **Shakespearin** Kesäyön komedian ja lehmien viisauden. On juhannusyö ja tapahtuu, lempikin leiskahtaa. Lehmiä esittävät kumisaappaiset ihmiset aika uskottavasti ja muodostavat vielä laulavan lehmäkuoron. Näyttämöllä on viisas kemisti, lehmät, navettatontut, maatalousministeriön virkamies ja talon väki ryydittämässä näytelmää.

Esityksessä ei ole tiukkaa faktaa Artturi livari Virtasesta ja hänen Nobelin palkinnosta (1945), mutta näytelmä tekee proteenirehun keksimisen tunnetuksi nykyihmisille koko perheen näytelmänä. Paikkakunnalla tiedetään, että oikeastikin maatalouskemistien laboratorio sijaitsi lähellä Navethaliaa Hiekkaharjussa. Jännitys syntyy, kun lehmät aiotaan teurastaa ja navetta purkaa ilman tuloksia. Kokeet eivät ota onnistuakseen. Kunnes muurahaishaposta satutonttujen avulla löytyy ratkaisu rehun valmistukseen.

Vuodesta 1985 lähtien Juha Hurme on tehnyt töitä myös harrastajien kanssa, esimerkiksi oman Nälkäteatterin kanssa. Hän sanoo, että harrastajateatteria kuuluu olla monenlaista. Myös kevyellä puskateatterilla on paikkansa. Rehu-Virtanen oli Mikkelin ehdottomia helmiä kepeänä esityksenä harmaan talven keskellä. Toisaalta ohjaaja Hurme ei ole selvästikään kyennyt hillitsemään käsikirjoittaja Hurmeen perisyntiä pyrkiä luennoimaan kulttuuri- ja luonnihistoriaa tavalla, joka paikoin häiritsee draaman jännitettä. Puisevia puheita vähemmän, kiitos. **Heikki Herva** Virtasena ja **Suvi Lahdenmäki** pääavustajana erottuvat joukosta. **Jukka Hurjasen** ja muiden metsänpeikot tuovat hyvin sadunomaista kepeyttä esitykseen.

MATALAN KYNNYKSEN TEATTERIIN

Mitä on työväenteatteri tänään? Millaisia ovat laatu- ja työskentelymahdollisuudet harrastajateatterissa vs. ammattiteatterissa? Löytyykö yhteiskunnallista paloa teattereihin yhä? Näitä asioita pohtivat ILO-teatteriravintolaklubilla juontaja **Elina Kilkku**, YT:n entinen johtaja, Lappeenrannan ammattiteatterijohtaja **Sirpa Riuttala**, ohjaaja **Erika Hast** Jyväskylän suunnan teattereista, Tikkurilan teatterin johtaja **Carita Välimäki** ja tutkija **Mikko-Olavi Seppälä**, joka julkaisi *Parempi ihminen - parempi maailma*, suomalaisen työväenteatterin päättymättömästä tarinasta (Vastapaino 2020).

Suuria erimielisyyksiä ei syntynyt. Kaikki haluavat hätkähdyttää ja herättää yleisön ajatuksia ja tunteita. Ammattiteatteria painaa talous ja yleisökysynnän vaateet. Harrastajateatterissa on vapautta, mutta ei useinkaan voimavaroja maksaa oikeasti tekijöille, joista ohjaajat ovat usein ihan oikeasti ammattikoulutettuja. Harrastajanäyttämöiltä on ponnistettu ammattialaiseksi,

aiemmin enemmänkin ohi Teatterikoulun. Seppälän mielestä 200-luvun työväenteatteri voisi merkitä matalan kynnyksen teatteria. Työikäisten lisäksi tekijöinä on paljon lapsia ja eläkeläisiä. Kyse olisi kansanteatterista, jonka ohjelmisto sekä viihdyttää että valistaa.

Risto Kolanen